

Jaar 1200 – Odin & Sinterklaas

Er is nog al wat heibel geweest in Nederland!

Ze wilden Zwarte Piet daar gaan afschaffen omdat hij zogezegd een neger of een zwarte medemens zou zijn, die nu nog steeds als ‘slaaf’ zou neergezet worden.

Allee, wel een slaaf die met de roede mag slaan op de arme blanke kinderen.

In de kranten vonden we ook heel wat uitleg over Sinte Maarten en Sinterklaas, waarbij men opmerkte dat in sommige dorpen de ene of de andere werd gevierd.

Daarbij ging men wel voorbij aan het feit dat de ‘Sinterklaastraditie’ eigenlijk is ontstaan als een ‘christianisering’ van een ‘heidens’ feest; het feest van Odin.

Daarom dat het mij interessant leek om hier een hoofdstuk uit het boek ‘Van Goden en Helden’ voor J. Kleijntjens en Dr. H.H. Knippenberg over te nemen.

Het boekje dat ik ooit op een rommelmarkt kocht werd door Wolters in 1960 uitgegeven.

Over **Odin**, schrijven de heren, dat hij de voornaamste en machtigste god vande Germaneen, was. Hij was de vader van goden en mensen en daarom **Alfader** genoemd.

In de natuurvergoding was hij de lucht, het licht of de kracht van de elementen; in de mensvergoding de god van de krijg en de hoogste uitdrukking van het verstand. Als uitvinder van de toverkunst en van het runenschrift kende hij de toekomst. **Odins troon** heette Hlidkialf.

Als hij daarop zat, kon hij de hele wereld overzien.

Odin werd ook beschouwd als de rechter, die de zielen van de rechtvaardigen beloonde in Gimle en de bozen na hun dood verwees naar Helheim en vandaar naar Nilfheim. Hield Odin gericht, dan nam hij op Hlidkialf plaats te midden van **de twaalf asen**, want twaalf was bij de Germanen het volmaakte getal. *Vandaar dat 13 het gekkengetal is. En van daar dat Jezus twaalf apostelen had.*

Alvader had slechts één oog: het andere had hij aan de dwerg Mimir verpand, om uit de bron der wijsheid te mogen drinken.

Hoewel Odin slechts over één oog beschikte (het zinnebeeld van de zon) ontging niets aan zijn blik.

Hij werd nauwkeurig onderricht van alles wat er op de aarde voorviel, door zijn twee trouwe vogels, de raven Hugin (verstand) en Munin (geheugen).

Zoals wij nog zeggen: in heug en meug... en Sinterklaas heeft een heel dik boek, waarin alles staat...

Deze vlogen dagelijks de hele wereld door, keken overal uit, fluisterden Odin, terwijl zij op zijn schouders gingen zitten, alles in het oor wat zij op hun tocht gezien hadden. Daarvandaan heet Odin ook wel de ravengod.

De kraaien hebben het uitgebracht...

Spijs had Alvader niet nodig. Wat hem voorgediend werd, gaf hij aan de wolven Géri (gulzigheid) en Freki (vraatzucht), die hij met eigen hand voederde en die hem steeds als dodengod vergezelden,

Wel hanteerde hij de gouden beker met kostelijke wijn, hem door Mista en Nista aangeboden.

Gewoonlijk werd Odin voorgesteld als **een grijsaard met lange baard**, de hoed diep in het gezicht getrokken, gehuld in een donkere mantel.

Als krijgsgod droeg hij een gouden helm, een schitterend harnas en **de wonderspeer** gunnir, uit een tak van de heilige es Yggdrasil vervaardigd, maar volgens een andere sage hem geschonken door de dwergen Brod en Sindri.

Hij bereed het achtvoetige ros Sleipnir (De stormwind) welks hoefslag de grond deed splijten ende rotsen vernielde, terwijl het hem met wonderbaarlijke snelheid verplaatste door de lucht.

Iets verder vertellen onze professoren het volgende:

Het voornaamste feest van de Germanen was het midwinterfeest, ook wel het tijdperk van de Twaalf nachten geheten; het had plaats in 't laatste van december en 't begin van januari. Dan werden dieren en **koeken** geofferd aan de goden, vooral aan Odin, die met de Wilde Jacht, zijn gevolg, bij nacht door de lucht reed en **als windgod** de akkers tot vruchtbaarheid heette te zegenen.

In Vlaanderen spreekt men van de Tilkensjacht, de Turkusjacht of Hellejacht. ...

In Westfalen pachten de boeren een korenschoof op het veld te laten staan voor Odins paard.

In Limburg zegt men nog, dat veel wind in de kerstdagen een rijke fruitoogst belooft. ...

En dus komt Sinterklaas als de wind, door de schouw gevallen, als teken van overvloed.

Somtijds droeg Odin **een herdersstaf**.

Die staf moet tevens beschouwd worden als de doodsdooch, waarmee hij de mensen in de dodensluimering bracht en waarmee hij de aardmaagd, Doornroosje, uit het bekende sprookje, in de winterslaap toverde.

In verschillende sagen worden **schoenen en laarzen** door Wodan met goud gevuld. Zo keerde eens 's avonds laat een boer huiswaarts, toen hij opeens een lange man voor zich zag, die een schimmel bereed. Hij toonde hem een ketting en sprak: 'Toe, laten we 'ns trekken en proberen wie het sterkst is!'

De boer ging op het voorstel in, maar slingerde wijselijk de ketting eerst om een eikenstam die daar stond. De wedstrijd begon. Odin bleef te paard zitten en trok uit alle macht, terwijl Sleipnir steigerde en de wolfshonden luid blaften. De eik kraakte en kreunde onder het sterk

geweld, doch bezweek niet. Dat beviel Odin. Zo'n dikke vent moest beloond worden, meende hij. Daarom gelastte hij de boer zich van zijn laarzen te ontdoen en vulde die met he bloed van een pasgeschoten hert. De boer keerde naar zijn woning terug en, **zijn laarzen** inspecterende, vond hij ze in plaats van met bloed, **met goud gevuld**.

Dat goud zijn nu de pick nicks of nic nacsjes geworden.

Dergelijke verhalen maken het waarschijnlijk, dat ook sommige volksgebruiken in december en januari wortelen in het heidense midwinterfeest. Aan de offermalen bij dat feest herinnert waarschijnlijk nog bepaald **gebak in de vorm van mensen en paarden**, maar vooral van bokken en varken, Odins heilige dieren.

In Poperinge is die koek 'de man te paard' en die kan je al voor het feest van Sint-Maarten kopen in Warlops bakkerij.

De wafels en poffertjes op vastenavond houden mogelijk de heugenis nog levendig aan Odins verering als zonnegod, zo ook het kindervermaak van de lentevuren, die in verschillende streken opvlammen in het veld bij het lengen van de dagen en het aansterken van de zonnewarmte.

Borelle, borelle, steekt het vuur in d'helle!

Het wagenrad in zijn cirkelvorm als symbool van de zon komt vooral in de Duitse folklore voor. Op sommige plaatsen omvlocht men met halfvasten een oud rad met stro en droeg dat op een hoge steile heuvel. De hele dag amuseerde men zich met dansen, zingen en andere pret. Tegen de avond werd het rad in brand gestoken en liet men het van de hoogte in het dal rollen, zodat het was alsof de zon zich uit de lucht losgemaakt had.

Tot zover onze professoren. Als we één en ander samen bekijken, is het

*niet moeilijk om door de Sint Maarten en/of Sint Niklaastraditie het vroegere Odin of Wodansgeloof te zien. Wij kennen **Odin** beter als **Wodan**, die zijn naam aan de woensdag gaf. Odin kwam immers in het jaareinde terug naar de aarde voor de wilde jacht vergezeld van andere goden en van alle dode voorvaderen die het Walhalla of de hemel bewoonden.*

Jehan Bodel en Sinterklaas in Vlaanderen

Rond 1200 kwam er een heilige naar Poperinge om er te blijven.

Sinterklaas!

Foto – Kirka – Sinterklaas op bezoek in de Sint Maartenskerk te Ieper

Johan Nowé vertelt ons in zijn boek ‘Nu hoort wat men u spelen zal’ dat **Jehan Bodel**, de Noord-Franse ‘trouvère’ of troubadour reeds een Sinterklaasspel schreef rond het jaar 1200.

Bodel was van Arras in Picardië, al bij al nog geen 90 kilometer van Poperinge. Arras was dan al een centrum van de lakenhandel en dus hadden de Poperingenaars er ook veel te zoeken en men had daar reeds een soort rederijdersgilde onder de naam van ‘Confrerie des jongleurs Notre Dame des Ardents’ – *enigszins te vertalen als het broederschap van de jongleurs van Onze Lieve vrouw van de kriebelziekte.*

Hij schreef zijn liederen waaronder ‘het ‘Chanson de Saisnes’ in het Frans. Hij was het ook die schreef rond de oorlog van Karel de Grote met de Saxen hier in de streek

met hun leider Guiteclin die later Widukind genoemd werd. Hij is het ook die de eerste bekende verhalen over Koning Arthur neerschreef. en hij schreef dus ook een mirakelstuk over Sinterklaas.

Bodel kreeg de pest over zich heen en stierf in 1202 maar door zijn werk bewaarde hij een heel deel van onze legendarisch verleden.

Hij vertelt zijn verhaal van Sinterklaas tussen de kruisvaarten door.

Hij vertelt in een eerste scène dat een Afrikaanse koning het bericht krijgt dat een leger kruisvaarders zijn land is binnengevallen en grote overwinningen boekt. De koning zoekt raad bij zijn afgod ‘Tervagan’ die hem influistert om zijn vazallen en leger samen te roepen en ter strijde te trekken.

Daarbij spreekt deze ‘duivel’ een vreemde onbegrijpelijke taal:

Palas aron ozinomas

Baske bano tudan donas

Geheamel cla orlay

Berec hé pantaras tay

Hij geeft zijn heraut de opdracht om iedereen te verwittigen en deze trekt op maar gaat regelrecht de herberg in waar hij het op de bierbank uitlegt.

De volgende scène is bij de kruisvaarders die blijmoedig ten strijde trekken. Een engel moedigt hen aan en belooft hen indien ze sterven, een plaats in de hemel met rijstepap met gouden lepeltjes.

De slag vindt plaats en alle christen honden worden uitgeroeid, allen behalve één, een oude man die men vindt in gebed voor het beeld van Sint Nicolaas.

Tegen de Afrikaanse vorst zegt deze man dat Sint Nicolaas alle verliezen zal goed maken, dat de sint de ongelovigen bekeert, de blinden laat zien en de drenkelingen redt. Niets dat onder zijn hoede staat, zal verloren gaan.

De vorst lacht hem uit maar dat laatste dat gezegd werd integreert hem wel.

Bon, zegt hij, laat ons dat eens proberen!

Hij zal zijn immense veroverde schat uitstallen en een beeldje van Sinterklaas als bewaker achterlaten en dan eens kijken of er niets gestolen wordt, kortom een elektronisch veiligheidssysteem avant la lettre.

De volgende scène is in de kroeg waar drie rabauwen samen zitten te dobbelen en waarbij één van hen, Rasoir het hoge woord heeft. De kan bier wordt gedeeld met Pincédé en Clicquet en hun gesprek gaat al vlug over die schat. Zij zullen hem stelen.

En die nacht sluipen ze de zaal binnen waar de schat ligt, en vullen de zakken die ze bij hebben met goud en zilver, om dan verder in de tapperij te drinken.

De ochtend daarop stelt men de diefstal vast en de oude man krijgt natuurlijk onder zijn voeten van de koning, waarbij hem gezegd wordt dat Sinterklaas ook niet te vertrouwen is.

De oude man legt zich op zijn knieën neer en bidt tot Sint Nicolas.

Deze verschijnt aan de dieven en scheldt hen uit. De dieven schrikken zo erg van dit spook met zijn lange witte baard, dat ze holder de bolder alles terugbrengen.

De morgen daarop stelt de vorst vast dat alles terug is, samen met het beeld van Sinterklaas, zelfs nog beter, er ligt één euro meer dan eerst.

Vooraf de herbergscènes waren lang en levendig uitgewerkt, stelt Johan Nowé, de schrijver van dit boek. Sinterklaas werd dan ook de patroonheilige van de dieven en dus ook van de handelaars.

Het Sinterklaasbeeld te Arras

Er is nog een bekender verhaal omtrent Sinterklaas dat zich ook in Frans Vlaanderen afspeelt.

Dit vertelt dat drie arme kinderen van een weduwe, in een herberg, hier in de Westhoek, moesten gaan werken om centjes bij te verdienen voor hun moeder. De herbergier maakte misbruik van deze kinderen en één voor één vermoordde hij hen en stak ze in de pekel. Hij serveerde dit mensenvlees aan zijn klanten als een delicatessen. Sint Nicholas kwam toevallig langs en in een droom riepen de kinderen hem om hulp. Hij dwong de herbergier om hem zijn pekeltoneel te tonen en – in gebed tot God – bracht hij de kinderen opnieuw tot leven en gaf hen in overvloed.

Hij werd dan ook de patroonheilige van de weeskinderen en van de kinderen in het algemeen. Het is vooral in die hoedanigheid dat hij in Poperinge overleefde.

6 december sloot feilloos aan bij de joelfeesten die hier in de streek traditioneel voortleefden. De voorouders die in de donkere tijden van het jaar terug naar de aarde komen, deden dat onder de leiding van Odin die op zijn zespotig paard Sleipnir door de lucht kliefde en met zijn lans hier en daar donder en bliksem liet vallen. Hij liet ook door de rookgaten van de huizen

goudstukken vallen en werd op zijn tochten begeleid door **Nörwi, de zwarte vader van de nacht, een oude geest die iedereen bedreigde met een roe.**

En dat is de oorsprong van onze Zwarte piet.

Wodan op zijn paard met zes poten Sleipnir

Het rookgat, later vervangen door de schoorsteen, werd door onze voorouders gezien als de verbindingsweg tussen de mensen en de geesten, tussen het natuurlijke en het bovennatuurlijke, tussen de aarde en de hemel.

Het was de plaats bij uitstek waar geofferd moest worden. Een offer om Wodan gunstig te stemmen in de hoop van hem geschenken te ontvangen. Priester-dichter **Guido Gezelle**

zag het ook zo toen hij schreef: "Men liet den ouden afgod Wodan en zijn gezelschap varen, maar 't gene men hem toeschreef en 't gene men al deed te zijn indachtigheid, te weten o.a. den laatsten schoof op den akker laten voor zijn peerd enz., dat viel nu gedeeltelijk op Sint-Nikolaai."

Het snoepgoed van de Sint kan een restant zijn van het oude gebruik om het met honing gezoet offerbrood zelf op te eten. In de 15de eeuw duikt een lekkernij op die uitsluitend rond de periode van Sinterklaas wordt vervaardigd: **marsepein**. Aanvankelijk had die steeds de vorm van een **varkenskop**. Het snoepgoed zou het offeren van levende dieren hebben vervangen. In de 7de eeuw reeds verbood de Kerk het offeren van deegfiguren in de vorm van dieren, omdat ze daarin een vorm van afgoderij zag. Maar dat trokken de Poperingenaars zich niet aan, zij bakten hun 'man te paard' of hun 'man ter ezel' verder om rond Sint Maartensdag en Sinterklaas aan de kinderen te geven.

Het Sinterklaasfeest sloot ook aan bij de verkiezing van een kinderbisschop onder de kinderen, vooral bij de arme kinderen. Deze

kinderbisschop kon dan op zijn sprekend ezeltje – dat goudmunten kakte – de weg op, om begeleid door de andere kinderen in stoet – de deuren langs te gaan om snoep, eieren en koeken te vergaderen.

Sinterklaas kreeg een altaar in de Sint Bertinuskerk. We komen de gilde van Sinterklaas ten andere tegen in een akte van 1457 en bij de herstellingen van de beeldenstorm in 1567 wordt ook zijn altaar vernoemd.

Uit de schadelijst van de Sint Janskerk blijkt dat ook hier zijn beeld stond. Hij werd dus in twee kerken te Poperinge vereerd. Alleen Onze Lieve Vrouw en de Heilige Barbara doen beter door in de drie kerken vereerd te worden.

Nörwi, de zwarte vader van de nacht, een oude geest die iedereen bedreigde met een roe, werd vervangen door onze 'kindvriendelijker' Zwarte Piet. In Frankrijk wordt hij Père Fouettard of de 'Vader met de roede' genoemd.

Volgens het oorspronkelijk verhaal, was hij eigenlijk de herbergier die nadat hij de kinderen ingepekelde had, die door Sinterklaas wonderlijk weer tot leven gewekt waren, zich bekeerde. Als straf en penitentie voor zijn misdaden moest hij nu Sinterklaas vergezellen op zijn nachtelijke tochten, en bleef hij de schrik van de brave kinderen.

In Zwitserland werd Norwi: Smutzi.

Poperinge had dus traditioneel twee Sinterklazen; één in de Sint Janskerk en één in de Sint-Bertinuskerk.

Ieper met zijn Sint-Maartenskerk en de hierbij horende kasselrie, trok dus de kaart van Sint-Maarten.

En klopt het dat de 'Brandhoek' die daar tussen zat, dat zij de 'engel' van Kerstmis namen als kinderfeest en gelegenheid om de kinderen een pakje en snoep te brengen?

La Globe Illustrée - 1886

